

DISPUTATIO INAUGVRALIS
DE
COMPARATIONE
ERVDITIONIS VETERVM
ET RECENTIORVM

QVAM
EX AVCTORITATE
AMPLISSIMI PHILOSOPHORVM ORDINIS
PRAESIDE
VIRO MAGNIFICO ATQVE EXCELLENTISSIMO
DOMINO

IOH. ANDREA MICH. NAGELIO

METAPH. MOR. LING. ORIENT. ET ORAT. PROF. PVBL. ORD.
ORDINIS SVI H. T. DECANO SPECTATISSIMO
PRAECEPTORE AC PATRONO SVO
SVMMOPERE COLENDO

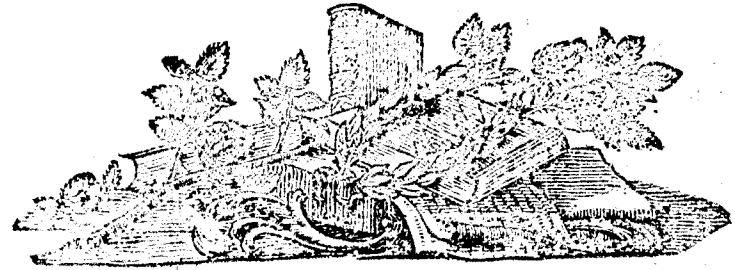
PRO
SVMMIS IN PHILOSOPHIA HONORIBVS

LEGITIME OBTINENDIS
PVBLICO EXAMINI SVBIICIET

AVCTOR
GEORGIVS NICOLAVS MERKELIVS
NORIMBERGENSIS.

ALTORFII

D. XXIII. IVNII A. R. S. MDCCLXXXIII.

Q. D. B. V.

§. I.

Omnis fere tempore fuerunt, qui, antiquitatis admiratione capti, suae aetatis studia et ingenia contemnerent, nihilque probarent, nisi quae *terris semota, suisque temporibus defuncta* viderent. Sic Naevium, Ennium, aliosque, non ex merito tantum aestimatos, sed posterioribus, ob solam antiquitatis auctoritatem, praelatos fuisse, discimus ex Horat. Lib. II. Ep. I. Fuere, qui eo usque progredierentur, ut mundi senium confingerent, et, saecula tantummodo prisca naturam fautricem in tribuendis ingenii dotibus habuisse, sibi persuaderent. In hanc sententiam Sidonius Apollinaris, Epist. L. VIII. 6. *Virtutes artium, inquit, saeculis potius priscis saeculorum rector ingemuit: quae per aetatem mundi iam senescentis, lassatis veluti seminibus emedullatae, parum aliquid hoc tempore in quibuscumque, atque id in paucis mirandum ac memorabile, ostentant.* Quin Plinii iam aetate vanam hanc

hanc opinionem nonnullis Romanorum placuisse, suspicari licet ex eiusdem Epist. L. VI. 26. *Sum ex iis, ait, qui mirer *) antiquos: non tamen, ut quidam, temporum nostrorum ingenia despicio. Neque enim quasi lassae et effoetae natura, ut nihil iam laudabile pariatur.* E contrario exstiterunt quoque, qui suae aetatis hominibus, sibi quoque adeoque ipsis nimium tribuerent. Testis est auctor Dialog. de Orat. Cap. 26. *Quotusquisque scholasticorum non hac sua persuasione fruatur, ut se ante Ciceronem numeret.* Et Prudentius, contra Symmach. L. I. v. 634. ita de inepto isto et turgido scriptore:

*O linguam miro verborum fonte fluentem,
Romani decus eloquii! cui cedat et ipse
Tullius. has fundit dives facundia gemmas.*

Et sic, saeculo in peius ruente, semper tamen favebant vulgo scriptoribus, a vera pulchritudinis forma valde abhorrentibus, donec tandem omne elegantiae lumen in utroque eloquentiae genere, et omnis verae eruditionis laus plane exstingueretur. Iacuerunt litterae saeculis barbaris et stultitiae, errorumque feracibus, nec quisquam, si paucissimos excipias, inventus est, qui antiquos aemularetur. Nam studium Aristotelis male intellecti, et notitia rei medicae, per Arabum libros e graecis derivata, tanti non est, ut contra iustam infelicitum illorum temporum vituperationem valere possit. Plerique ex iis, qui docti habebantur, tantum aberat, ut antiquorum vestigia sequerentur, ut potius

*) in hac voce aut Plinium peccasse, aut, reclamantibus licet libris, legendum esse puto *mirantur*.

tius spinis suis et tricis, quibus Philosophiam et Theologiam, quae tum erat, repleverant, nil crederent utilius esse, nil speciosius.

Mansit foeda haec rerum facies ad saeculum usque a Christo nato decimum quintum, quo, repetitis, Graecorum praecipue opera, elegantiae et doctrinae veteris fontibus, sordes paulatim absterfae sunt, et politior humanitas enitescere coepit. Multi tunc prodierunt scriptores, qui doctrina, ingenio, et incorrupto pulchri sensu valebant; sed hanc laudem praecipue auctoribus legendis et imitatione exprimentis assequabantur, eosque adeo ut magistros suos praedicabant, nec palmam iis auferre in animum inducebant. Exorti sunt quidem nonnulli, (e quibus tantummodo Bened. Accoltum *), qui saeculo XV vixit, Io. Ciampolum **) et Alexandr. Tassonum ***) nominabo,) qui praecipue decus ereptum irent, suaeque aetati summam laudem vindicarent. Sed hi conatus non multum habuere momenti ad labefactandam veterum auctoritatem, neque ea tum erat rerum conditio, ut cum specie quadam veritatis vetustas vexari et irrideri, recentiorumque ingenia anteferri possent. Maiores animorum motus ac diuturniora certamina excitavit Car. Perraultus, recitato A. MDCLXXXVII. in Academia Francogallica Carmine,

A 3

quod

*) v. Apost. Zeni Dissert. Vossian. T. II. p. 163.

**) v. Frythr. Pinacoth. II. n. XIX.

***) v. Tassoni vita, scripta a L. A. Muratorio, et praefixa illius Situlae raptae, (*Secchia rapita*), p. m. XXIII sqq.

quod *Saeculum Ludovici M.* inscripserat. In eo cum saeculum Regis sui ex omni parte beatum praedicavisset atque excultum, mox adversarios nactus est et deinde etiam defensores, qui multa vi ingenii, magnaque eruditionis copia de hoc argumento disceptarent. Cuius controversiae historiam cum *Georg. Henr. Ayrrer*, in doctissima *Dissertatione libro Blackwalliano de Praestantia Classicor. Auctorum* subiuncta satis plene exposuerit, id tantummodo aliis relictum esse video, ut sententiam de rebus disputatis ferant. Nam Ayrrerus, etsi epicrisin addere non neglexit, in ea tamen ita versatus est, ut aliorum diligentiae non omnem materiam praeripere voluisse videatur *). Quare, cum nonnulla a viris praestantissimis animadversa et proposita adnotaverim, quibus aliquantulum propriae observationis accedet, licebit, specimine hoc academico, comparationem eruditionis antiquae et recentioris uberius explicare in capitibus non nullis. Nam omnia persequi, nec virium, nec temporis, nec consilii fert ratio.

§. II.

Iam primum omnium satis constat, in iis artibus et scientiis, quae experientia potissimum perficiuntur, veteres non potuisse non

*) Nec Heumannus in *Consp. Reip. Lit. VII. 7.* tribus axiomatibus suis operae pretium facit: imo controversiam ne satis quidem perspicere videtur, dum praeter admiscet scriptores saeculi XVI. et interpretes Codicis sacri: nec plane verum est, quod dicit, poësin hodie esse inter *κατὰ πρότυπον*, nam e. g. *Poësi* uni huic arti vacavit: et omnino virum, cetera doctissimum, parum idoneum huius rei arbitrum fuisse, intelligitur ex eo, quod narrat *Klotz. Ael. Lit. Vol. I. p. 365.*

non errare in multis, et ignorare multa. Hinc mirum non est, accedente posteriorum saeculorum solertia et diligentia, reperto apparatu instrumentorum, adiumentorumque, quibus illi carebant, *Mathesin* et omnia ea, quae illius ope indigent, artem medicam cum omnibus iis, quae ad eam hodie referuntur, Historiam naturalem, cet. multis partibus factam esse emendatorem, pleniorum, absolutiorum. Sed, praetermissis his, illa potius spectabo, quae ingenio maxime nituntur; in quibus primo loco occurrit *Poësis et Eloquentia*. Poëticae inventionis laudem antiquis, iisque Graecis deberi, nemo adhuc exstitit, qui negaret. Neque hoc negari potest, nullius non generis carmina eorum ita perfecta esse ingenio, elaborata industria, ut Romanis postea, quod adderent vel magis expolirent, vix superesset *). Ex Graecis porro, Romanisque recentioris aetatis poëtas, qui quidem nominis huius honore digni sint, et praecipue epicorum, profecisse, et, quamquam non omnino, nec semper inveniendae concinnandaeque materiae, saepissime tamen eius exornandae rationem ab iis petivisse, certum est: quod omnium maxime animadvertere licet in *Henriciade Voltarii*; minus aliquanto in *Tassi* et *Ariosti* carminibus; minime omnium in *Milto*, eiusque aemulo *Germano*. Facile interim largimur, esse non paucos inter recentiores, qui propria vi ingenii et magnitudine spiritus ad priorum gloriam proxime accedant **): et licet antiquos multis fontes

*) Romanos Graecis in plerisque esse inferiores, ostendit *ERNESTI Opusc. Orat. p. 113. sqq.*

***) *Ossianum*, et quae de illius carminibus, dubiaeque eorum vetustate dici possent, consulto hic praetereo; nec poëtas Islandicos etc. attingam, cum eorum ingenium

fontes et inventionis et ornatus fuisse fateamur, non fraudandi sunt tamen laude inventionis et expolitionis recentiores, quantum ad varia poematum genera attinet, quae priscis plane incognita, successu felice tentarunt, v. g. quae nostri dicunt *Romanzen*; vel quorum formam mancam solum et inchoatam illi noverant; ut, quae vocant *heroicomica*, quorum tenuis adumbratio in *Batrachomyomachia* cernitur, amplificationis et perfectionis laus Italorum, Francogallorum, Germanorum ingeniis debetur.

§. III.

Eloquentiae veteris et recentioris comparatio multum habet difficultatis; propterea, quod eorum, qui dicunt, et apud quos et de quibus dicitur, insigne est discrimen. Circumscriptis itaque et sublatis ex hac disputatione omnibus iis, quae morum, institutorumque diversitas inter se conferri non patitur, hoc solum spectemus, principatum illius facultatis deferri ad Graecos atque Romanos, et eloquentiam tantum non omnem periisse plerisque videri. Et profecto satis certum est, nullius non elegantiae, pulchritudinis, *δενότητος* ac virtutis oratoriae exempla in Demosthene atque Cicerone inveniri; Graeciam et Romam, quoad fuit libera, oratorum frequentia maxime floruisse. Non alia

genium et ratio quamvis non spernatur, numquam tamen primas ferre possit; sive illos cum priscis committas, sive cum recentioribus. Nec magis in censum venient poetae medii aevi inter Gallos et Germanos, *Facteurs*, *Troubadours*, *Provinciales*, *Mimesinger*, vocati, quos, quamvis amoenitate, simplicitate et naturali pulchritudine commendabiles, a bonis poetis recentiorum haud minus, quam antiquorum temporum superari, constat.

alia scilicet ratio erat, optatis potiundi. Non poterat cogi liber populus, sed debebat illi persuaderi, hoc vel illud e re sua esse vel rationibus suis officere: oratione extorquendus erat assensus, aut consiliis ac coeptis desistendum. Ipsi milites, ut participes commodorum rei publicae, non minis, non iussis, sed flexanima potius facundia impellendi erant ad rem fortiter gerendam; quae omnia in iis civitatum formis, quas nostris temporibus constitutas habemus, sublata sunt. Verum excipiendam nonnulli censent Francogalliam et Britanniam, ubi adhuc causae orantur. Certe in supremo Britanniae Senatu, (Parliamentum vocant) saepe de rebus gravissimis orationes habentur, ac proinde non deest locus adhibendae eloquentiae; imo multi summam eius laudem sunt consecuti. Haec minime debent negari: sed sunt tamen, quae hic monenda videantur. Ea est institutionis, notionum, linguarumque nostrarum conditio, ut res multas, quas veterum oratorum aliquis uberius explicatas, coloribus quasi pictas proponeret, hodierni uno tantum verbo indicent, nudeque sine ullo pigmento ostendant. In quo recte faciunt, cum sciant, fieri non posse, ut animi auditorum ubertate explanationis ita afficiantur, ut rudiores illi in notionibus philosophicis, minus usui abstractorum et terminorum technicorum (quos dicimus) adfuerint audientes, ad quos verba fecere Demosthenes et Cicero. Sumamus, ut exemplo utar, pulcherrimam illam *ῥῆσιν*, in *Miloniana*, Cap. IV. *Est haec, iudices, non scripta, sed nata lex: quam non didicimus, accepimus, legimus: verum ex natura ipsa arripimus, haesimus, expressimus: ad quam non delati, sed facti: non instituti, sed imbuti sumus: ut, si vita nostra in aliquas insidias,*

dias, si in vim, si in tela aut latronum aut inimicorum incidisset, omnis honesta ratio esset expediendae salutis. Hanc nostrae aetatis orator certe multo minus copiose, et fortasse sola illa philosophorum sententia: *Ius Naturae concedit moderamen inculpatae tutelae* efferret, neque propterea cuiquam displiceret. Quod longefecus erat apud antiquos, quibus exilitas taedium, saepe et obscuritatem adferebat; ubertas contra oratoris et iucunda accidebat, et plerumque necessaria erat. Narratur in causa satis celebri, quae in Senatu Britannico agebatur, patronus sententiam: *παράδοξον*, ad defendendam ream, protulisse, nimirum *legem, qua vetatur polygamia, pauperculis et misellis modo scriptam esse, non hominibus saeculi nostri lautioribus* *). Hoc si veterum aliquis tuendum suscepisset, quos adhibuisset Iecythos, quanta arte rem in omnes partes verfasset, aditumque ad animos audientium quaesivisset! Sed ille nostri aevi patronus illa verborum tenuitate desungi poterat. Huc accedit, quod in Senatu Britanniae, ubi summi oratores in aciem prodire et pugnam committere dicuntur, eloquentia per se ipsam parum valet efficere. Sunt enim duces quidam et auctores, ad quos se applicat turba eorum, qui in deliberando *partes assensibus implent*; quorum numerus plerumque tam exacte potest iniri, ut ante, quam de hac illave re referatur, quae sententia victrix futura sit, calculis arithmetiis fere possit definiri. Quid putas, Ciceronem aliquem novum dicendo efficere inter eos, qui, addicti in verba ducis iurare, eius auctoritatem, cum suis ipsorum

*) v. Schloez. Briefv. III. Th. p. 4.

commodis frequenter coniunctam, unice sequuntur? Scilicet nec priscus ille Cicero quidquam valuit efficere, cum rediens ex provincia civitatem in partes distractam deprehenderet, et Caesaris, Pompeiique voluntas, non salus publica, vim legis haberet. Denique nec illud in hoc eloquentiae antiquae et hodiernae iudicio praetermittendum est, quod Graeci et Romani, scita verborum inversione, seriem notionum auditoribus accommodatissime ad rerum naturam, suumque ipsorum consilium poterant offerre *); cuius rei facultate hodiernae linguae, in soluta praecipue oratione, magnam partem carent.

Iam ex his, (cum *spatiis exclusis iniquis* plura addere nequeam) satis, opinor, patet, novos oratores minus esse copiosos veteribus, non tot, tantisque uti opportunitatibus animorum varie afficiendorum, versandorumque; sed id accidere non ipsorum vitio, incitiaeque, sed rerum natura et institutis sic ferentibus. Quin etiam si Demosthenes et Cicero, et cum iis Pericles ille *βρογρησιμέγαυρος*, ab inferis revocati, linguis hodiernis apud nostri saeculi homines loquerentur, non puto fore, ut magnas in nostris civitatibus, consiliis, iudiciis conversiones facerent, et res publicas perturbarent et miscerent. Nam, partim forma regiminis, partim etiam *frigidus obstaret circum praecordia sanguis*, qui in iis, qui Septentrioni propiores sunt, numquam ita eloquentia oratoris incalescit, ut veterum

B 2

Grae-

*) Quanta inversionis vis sit, egregie docet Home, in *Grundsätzen der Kritik*, T. 2. p. 56. sqq. (vers. Meinhard.)

Graecorum, Romanorumque similes evadant. Ino inter Italos ipsos collocati in extrema parte et sui tantum similes Pedemontani tarde aut omnino non moventur pulchritudine et sublimitate locorum *Kolandi furiosi*, et *Hierosolymae liberatae*, quibus Romani, Florentini, Veneti, Neapolitani mirum in modum adficiuntur, et tantum non exardescunt*). Facile agnosco, pauca haec, quae de poësi et eloquentia attuli, iure meritoque manca haberi posse. Sed plura persequi, per scriptionis huius modum, non licet; neque opus est, cum omnia, quae hic describere possis, elegantissime, acutissimeque pertractata legantur in *Gellerts Schriften V. Th. p. m. 262. sqq.* et *N. Biblioth. der schön. Wissensch. X. B. p. 1—37. 189—210.*

§. IV.

Progredior ad historicos; qua in parte itidem, ut in prioribus, fas erit, paucis defungi, cum ill. *Eyringius* virtutes antiquorum et recentium iam comparaverit**), et secundum hos decreverit. Quoniam tamen iudicium filii a proposito suo segregavit,

*) v. *Baretti Besch. der Sitten und Gebr. in Italien II. Th. p. 95.*

**) In *Disp. praef. Viro ill. I. D. MICHAELIS* proposita Goctingae, 1762. in qua copiose demonstrat, quantum valeat ad recte tradendam historiam melior cultura linguarum, qua veteres a recentioribus longe superantur. Nimirum et plures linguas hodie, praesertim a Germanis, et accuratius discuntur. In rimandis etymis non licet praeserre, qualia in Platonis *Cratylo* leguntur, qualia consinere Varro, Cicero, Iurisperiti, nisi quis nugator haberi velit. Et etymologiam cum cautione adhibitam difficultates tollere, tenebras dispellere posse in rebus historicis, viri docti tam praeceptis, quam exemplis factis ostenderunt.

gavit, de hoc nonnulla adiciam. Sunt inter antiquos, qui, simpliciter res gestas narrantes, verborum ornatu carent, ut e. g. Herodotus; sunt, qui, ornatum quaerentes, ad ineptias deferuntur, ut Florus. Plerique tamen sani sunt coloris, probabili scribendi genere utuntur; et multi narrationis suavitate lectorem tenent atque delectant. Hi vero, quos *πρωματικούς* vocant, Thucydides, Xenophon, Polybius, Livius, Sallustius, Tacitus eo aliis praestant, quod in narrationibus ostendunt, quomodo quis in quaque re agenda, patianda, videnda, adfectus animo fuerit, quique motus exsisterint; deinde suum de factis iudicium interponunt, et quid res, tempusque, officii et prudentiae ratio postulaverit, ad utilitatem legentium, declarant: denique pronuntiata de natura hominum interiore addunt, quorum copia et acumine philosophos, subtiliter de his rebus praecipientes, longe antecedunt. Eiusmodi pronuntiata sunt illa Livii: *Libertatis acriores stimuli sunt omissae, quam retentae. Nulla ingenia tam prona ad invidiam sunt, quam eorum, qui genus ac fortunam suam animis non aequant.* Illa Taciti: *Summa scelera incipiuntur cum periculo, peraguntur cum praemio. Numquam satis fida potentia, ubi nimia est.* Illud Polybii: *πρὸς τὸ παρὸν αἰεὶ πῶς ἀρμολόμενοι καὶ συνυποκρινόμενοι τοιαῦτα καὶ πράττουσι πάντες ὥστε δυσθεώρητον εἶναι τὴν ἐνάσου προαίρεσιν, καὶ λίαν ἐν πολλοῖς ἐπιχρηστεῖσθαι τὴν ἀληθειαν.* In his atque talibus praefatis a quo cedere recentiores. Et enim a Guicciardino inde, principe Historiae bene condendae a renatis litteris, non nimis multi exsistere inter Italos et Francogallos, pauciores inter ceteras nationes, qui hac in re cum

veteribus, non dicam de principatu contendere, sed tantum sine suo ipsorum dedecore, comparari possint. Plerique, incul-
to et horrido orationis genere usi, putabant, rebus modo ex-
veritate narrandis officio historici satisfieri; nihilque adeo faci-
lius habebatur scribenda historia. Nonnulli ex Germanis, adhi-
bendo firmate titulorum, quod temporum barbaries invexit,
historiae dignitatem dehonestaverunt. Exortus est tandem Vol-
tarius, et ingenii elegantiam ac suavitatem, qua pollebat, ad
ornandam rerum gestarum veritatem contulit. Neque potest
negari, ei exquisitiorem cultum historiae deberi. Adlicit, te-
net, delectat, docet lectorem, et narrationem, ad exemplum
pragmaticorum veterum, frequentat luminibus sententiarum;
quanquam eas interdum contritas habet et alieno loco positas.
Verum hoc minus habet offensionis, quam licentia fere poëti-
ca, qua in nonnullis veram rerum, personarumque faciem ita
interpolat, ut tibi obversetur *Pergula pictoris, veri nihil, omnia
falsa*. Verum, hoc non obstante, bene meritus est de arte hi-
storica, tollendo quasi signum aliquod ad repetendam veterum
praestantiam, et excitando imitatores et aemulos, qui eum
partim sequendo, partim praecurrendo, ut e. g. Coyerius, Ro-
bertsonus, laudem egregiam retulerunt. Etiam hoc momentum
non parvum facit, quod antiqui historiae scriptores fuerunt fe-
re principes maximarum civitatum, duces belli, aut certe viri
rerum civilium et militarium peritissimi: quorum exiguus nume-
rus est inter recentiores, qui proinde, quoties praelium accu-
rate describere instituunt, omnia mirifice turbant, et viris, rei
militaris scientia praeditis, ludibrium debent. Verum, cum ma-
xima

xima pars lectorum talia neque intelligat, neque curet, sapien-
tiores historici narrationibus eiusmodi abstinent; et, in usum
virorum militarium, a ducibus peritis res gestae describuntur:
quo pacto lectorum cuiusque generis commodo optime consu-
litur. Alia ratio erat Graecorum et Romanorum, apud quos
non facile quisquam rerum bellicarum notitia profus carere
aut earum incuriosus esse poterat.

Verum enim verò, etsi in quibusdam partibus antiqui ho-
diernos vincunt, vincuntur tamen et ipsi pleniore atque certio-
re Orbis terrarum notitia; vincuntur *ακριβεία* in reddendis no-
minibus regionum, urbium et hominum barbarorum, quae a
Graecis et Romanis misere plerumque corrupta ac deformata
diligentiam et studium recentiorum saepe tardaverunt, non num-
quam plane fefellerunt: vincuntur denique cura, qua meliores
ex historicis recentioribus vitae domesticae et privatae raticnem
habent, et, qualis ea qualibet tempestate fuerit, scite, ad iu-
cunditatem et usum legentium, exponunt; quod veteres, bel-
licorum et civilium negotiorum praecipue studiosi, aut fecerunt
parcius, aut omnino neglexerunt.

§. V.

Ex illis, quae, pro mea facultate, hic tractare constitui,
supereff *Philosophia*. Eius nomen cum antiqui illis etiam, et
quidem praecipue, tribuerint, qui rebus publice, privatimque
utilibus excogitandis, tradendis, adhibendis studerent, etiam si
ad subtilitatem disciplinae non referrentur; quemadmodum *Esprit
philo-*

philosophique Francogallorum consuetudo usurpat: monendum puto, me de philosophia, proprie vel significato hodie consueto sic appellata, hic agere. - Eam prisca universam in tres partes distribuerunt, scilicet, ut Tullii verbis utar, *in naturae obscuritatem, in differendi subtilitatem, in vitam atque mores*; h. e. in Physicam, Logicam et Moralem. Illa complectebatur quam nos dicimus Pneumatologiam s. Theologiam naturalem et Psychologiam, cum ea, quam nos Physicam scientiam nominamus. In hisce omnibus prisca nos multo inferiores esse, nemo est quin fateatur. Sive enim cognitionem Dei respicias, nos, Sacri codicis adiumento et rationis usu, et accuratiorem et vero etiam certioram eam habemus; sive naturam mentis nostrae consideres, multa expedit recentiorum in illa observanda studium, argumenta gravissima, v. c. de libertate, prisca aut intacta, aut non bene pertractata, sollemniter disseruit: sive denique ad corporum scientiam animum advertas, in qua veteres non nisi hypotheses comminisci noverant, illam, recentiorum experimentis et Mathematicis usu, ita ab erroribus et opinionum vanitate v. g. fuga vacui, repurgatam, ita auctam, (ut doctrina electricitatis, colorum, etc.) ac perfectam in plerisque et indubitam videbis, ut veteres hac parte tantum non ineptuisse, recentiores fere soli sapere videantur.

Si ad Logicam s. Dialecticam nos convertimus, facile perspiciamus, eam, qua hodie utimur, multis partibus praestare non solum trices et *λόγοις ἀπόροις* Stoicorum, Canonicae Epicuri, sed etiam subtilibus scriptis Aristotelis, quae *Organum* appellatione

com-

comprehenduntur. Quamvis enim hic philosophus optimus inter veteres fuerit Logices magister, tantum tamen abest, ut opus omnibus numeris absolutum exegerit, ut multa adhuc posterioribus reliquerit emendanda atque addenda; quod satis demonstratum dedit *Walchius*, in *Hist. Log. L. II. §. VIII **). Vel sola probabilitatis doctrina, a recentioribus subtiliter enodata et ad calculos revocata, quidquid Aristoteles et Aristotelici de categoriis tradidere, acumine et utilitate antecellit.

Nec philosophia moralis caruit suis incrementis, quae pariter ac Theologia naturalis, ex parte, sacris litteris debet. Locus de iudicio actionum s. conscientia plenius et subtilius nunc tractatur; Ius Naturae, olim perplexum et fundamentis non usque quaque firmis innixum**), et vero etiam a Pyrrhone eiusque discipulis labefactatum, a saeculo inde decimo sexto rectius illustrari coeptum, Grotii tandem, Pufendorffii et posteriorum studio ita est perpolitum, ut, citra omnem iactantiae suspensionem, nostra hac parte Graecis et Romanis anteponenda iudicemus.

Neque

*) In *Parerg. Acad. p. 530. sqq.*

**) v. *Buddei Hist. Iur. N. et G. p. 22. sqq. Heumann. Exercitatt. Vol. III. pag. 57. sqq.* Quanto doctrina virtutum, quae hodie traditur, praestantior sit praeceptis antiquorum, disquirat *Gellert in VI. Tb. p. m. 54. sqq.* Sed de quibusdam nimis acerbe iudicat, e. g. cum p. 70. Senecam reprehendit, qui misericordiam vitandam censet. Non negat Stoicus, succurrendum esse homini, qui auxilio eget; sed sapientis tranquillitatem non vult turbari aegritudine ex aliorum rebus adversis. Scilicet, hoc sensu, nec in Deum cadit misericordia.

Neque praetereundae sunt accessiones, quibus philosophia aucta est atque amplificata opera *Wolfii*, qui notiones generatiores, ad mundi cognitionem pertinentes, in *Cosmologia transcendentali* proposuit, et *Baumgartenii*, qui scientiam pulchri, eiusque notiones generales, in *Aesthetica*, perpetuis praeceptis comprehendere aggressus est *).

§. VI.

Fuit tempus, cum etiam Methodus mathematica, *Wolfii* studio tantopere commendata, et adhibita in omni philosophia, inter illa referretur, quibus aetas nostra antiquitate beatior esset. Ipse Vir summus de praestantia huius methodi mirabilia praedicabat **), eamque remedium omnium errorum, certissimam veri inveniendi viam esse perhibebat. Exorti sunt multi sectatores, qui hanc methodum, ad doctrinam philosophiae ductam, non minoribus laudibus extollerent, eiusque legibus omnes divinas, humanasque disciplinas, indignantes quantumvis et repugnantes, adstringere instituerent, veteresque philosophos eo nomine reprehenderent vel miserarentur, quod nihil via ac ratione tradiderint.

Quod-

*) Quantum eruditae antiquitati debeat haec scientia, docuit ill. *Willius*, Patronus et Praeceptor numquam non colendus, in *Orat. de Aesthetica Veterum*, Altorf. 1756. Quid in Aesthetica Baumgarteniana desideretur, monstravit Vir doctus, in *der Biblioth. der schön. Wissensch.* III. B. p. 130. sqq. cf. etiam IV. B. p. 438—56.

***) Praecipue in *Progr. de Necessitate Methodi Scientificae*, Halae 1741.

Quodsi vis methodi istius ea est, ut apta sit argumentorum sententiarumque series, ut certa principia et fundamenta ponantur, et alia ex aliis neccantur; ut ea praemittantur, ex quibus sequentia intelliguntur; ut nullum admittatur vocabulum, cuius significatus non accurata definitione antea declaratus vel iam aliunde aut per se satis sit cognitus; quodsi, inquam, his legibus absolvitur methodus mathematica: non solum veteres philosophi, sed omnes omnino scriptores boni, in tradenda quacumque doctrina illa usi sunt, aut certe uti studuerunt; ac proinde nil erat praecipuum Wolfianis, quo iure gloriarentur. Sin vero ariditas et exilitas, si universum syrma repetitionum et demonstrationum, quo vulgo haec methodus censebatur, ad vim et naturam eius pertinet, usus eius neque fastidio caret, neque ad illud subtilissimum certi genus, quod geometris proprium est, perducit in iis rebus, quae tantam ἀκριβολογίαν non capiunt *). Testis est experientia. Questus est *Wolfius* de perpetuis dissensionibus Theologorum, iisdem sacris addictorum; questus est de dissensionibus Iurisconsultorum in rebus et factis plane iisdem; et inde collegit, veram methodum non esse eam, quae Theologis et Iurisconsultis tum placeret. Pari ratione etiam de diversis Medicorum et Philosophorum opinionibus iudicavit. Obtemperatum est auctoritati tanti Viri: methodus, quam commendabat, in docenda

C 2

Theo-

*) v. *ERNESTI Opusc. Philolog. p. m. 188. sqq.* Fuerunt quoque inter veteres, qui ἀκριβὲς illud ubique adhibendum censerent; sed ab omnibus sanis derisi sunt, et a Luciano in primis lepide exagitati.

Theologia revelata, in tradendo Iure positivo etc. adhibita; sed quo eventu? Sublatae sunt, puto, omnes controversiae; nulla amplius est sententiarum discrepantia. Immo ne hiltum quidem profectum est. Quae antea fuere incerta, nequaquam facta sunt certiora. Patuit, Wolfii Ius Naturae, in quo omnia Christi praecepta moralia demonstrare decreverat, arbitrariis definitionibus et incertis assumtis aequè superstructum esse, ac systema aliud: Harmoniam praestabilitam non magis demonstratam esse, quam influxum etc. Itaque relicta paullatim illa methodo, liberalioribus ingeniis merito fastidita, repeterunt eruditam illam differendi rationem, Academicis, Peripateticis, et Ciceroni praecipue celebratam, quae et munditiae orationis et claritate rerum, copia denique et venustate quadam ac lepore in verbis et sententiis delectat, eademque via ipsas res accommodatiores cuiusque, etiam non subtiliter in eo genere eruditi, captui reddit. In quo numero hi maxime cenferi voluere, qui in dialogo scripserunt, quo nihil aptius est exprimendae amoenitati ingenii. Hac ratione inter Francogallos Fontenellius, ex Italis Algarottus, ille corporum coelestium natura et Systemate mundi illustrato, hic explanata doctrina lucis, colorum et attractionis Newtoniana *), insignem laudem iam prius consecuti sunt, quam Germanorum ingenia Socraticarum chartarum suavitate et *ΜΑΙΣΟΥΤΙΚΟΝ* illud Platonis intelligerent,

aut

*) Celebris ille Metastassus de hoc libro Algarotti non nimis bene sensit, eamque rerum crassa lingua tradendarum rationem improbavit: v. *Babiloles Litter.* t. 1. p. 149. t. 3. p. 31. Verum rectius, si quid video, iudicavit *Klotzius*, *Aët. Lit. Vol. 1. p. 481.* qui auctorem, si seivnitatem et obscuram subtilitatem alio-

aut certe imitando adsequi conarentur. Verum bene compensata est tarditas nostra multitudine scriptorum, qui elegante et liberali philosophandi ratione nostra tempora praecis inferiora esse non sinunt. Tales sunt *ABTII*, *WIELANDI*, *FEDERI*, *PLATNERI*, *EBERHARDI*, *MEISNERI*, et ut quisque ad praestantiam eorum proxime accedit. His debet laetiores apud nos philosophia faciem, qua, exuta ficitate umbratili, humana et popularis apparet; his debet campos spatiosos et amoenos, in quos, ex angustiis et dumetis, quibus clauderetur, immissa est. Non desunt exteris cultioribus, praecipue Francogallis, viri pari laude conspicui, quos singulos, cum magnus sit eorum numerus, longum esset commemorare. Id modo adiciam, in iis inveniri, qui partim sententiarum, allusionum, troporum captatione, partim, quod multo gravius est, opinionum temeritate, iocorum licentia, imo religionis contemptu, peccent et noceant. Verum haec non obstant, quo minus saeculum nostrum in philosophia populari pariter ac subtili antiquos antecedere putem.

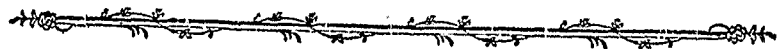
Haec

aliorum imitatus fuisset, non putat inventurum fuisse Regem lectorem, non habiturum principes admiratores, non erepturum tenebris librum suum, qui nunc summis laudibus fertur; ac mihi quidem dialogos Fontenellianos non minus elegantia, quam arte explicandi res difficiles et obscuras superare videtur.

* * *

Haec sunt, quae, pro temporis et virium modulo, de hoc argumento in medium adferre potui. Quodsi cui in quibusdam vel in omnibus secus videtur, id neutiquam mirum mihi accidit; cum probe sciam, nihil magis anceps ac dubium esse comparatione et diiudicatione rerum, quarum magnitudo sensibili, certaue mensura comprehendi ac defini nequit.

THESES.

- I. *Iustitia sine bonitate nulla est.*
- II. *Non bene dicitur, bona et mala esse vel vera, vel apparentia.*
- III. *Homines per mortem non annihilantur.*
- IV. *Quilibet praesumitur bonus.*
- V. *Nonnunquam facienda sunt mala, ut inde eveniant bona.*
- VI. *Aliorum perfectiones nobis damno esse possunt.*

